

به بۆنه‌ی بیست و دووهمین سالیادی دهر چوونی گۆقاری (رامان)هوه

گۆقاری رامان له پارادایمیکی زمانیدا

هادی حه‌یبی
(بۆکان)

کوردییه‌کاندا، خاوه‌نی پێگه‌یه‌کی هه‌ستیاری زانستیانه‌یه. شتیکی که له پیکهاته‌ی ئەم گۆقاره‌دا جیگای سه‌رنج و تیفیکرینه، ئەوه‌یه که له هه‌موو کاتدا بره‌یه‌کی لیبراوانه و پته‌وی به دیالۆگ هه‌یه و بۆ سه‌لماندنی ئەو مه‌به‌سته‌ش، له سازدانی وتووێژ و پێوه‌ندی هزری نیوان نووسه‌ران و هه‌تانه ئاری دیالۆگدا، بۆ ساتیکیش هه‌دای نه‌داوه. له‌گه‌ڵ ئەوانه‌شدا بۆ سه‌رجه‌می ئەو بیرۆکه‌ نوێانه‌ی که له ره‌هه‌ندگه‌لی جو‌راوجۆری وه‌ک ره‌خه‌نی ئەده‌بی، وتار، بابه‌تگه‌لی هزری، فه‌لسه‌فی، زمانه‌وانی، هونه‌ری، هه‌روه‌ها می‌ژوو‌یی هاتونه‌ته ئاراوه، ئەم گۆقاره ئاوینه‌یه‌کی بالانۆینه و له هه‌مبهر فه‌رهه‌نگی نه‌ته‌وه‌یی و بایه‌خگه‌لی زمانیدا، به‌رپرسیار و خاوه‌نی هه‌لوێسته.

رامان وه‌ک گۆقاریکی ئەده‌بی و فه‌رهه‌نگی پێشپه‌وه و نوێخواز له ئەده‌بیاتی هاوچه‌رخ کوردیدا، له سه‌ر چاپ و بلاو کردنه‌وه‌ی مۆدیلیک له بابه‌تگه‌لی وێژه‌یی، کاربگه‌ری حاشا هه‌لنه‌گری هه‌بووه، که ئەو به‌رهه‌مانه زۆربه‌یان به هزریکی مۆدیرنه‌وه ته‌یار کراون و له گشتیه‌تی گۆقاره‌که‌شدا خاوه‌نی جو‌راوجۆری بابه‌تن. هونه‌ری دهرکردنی گۆقار و زانستی رۆژنامه‌وانی،

له نیوان هه‌موو پێناسه و بایه‌خگه‌لیکی نه‌ته‌وه‌یییدا، ئامرازی (زمان) به‌رچاوترین شوناسه، که بێ گومان وه‌لاسه‌رووی باقی پێوه‌ره فه‌رهه‌نگیه‌کانی دیکه که‌وته‌وه. به واتایه‌کی دیکه، زمان بێجگه له‌وه‌ی پارادایمیکی نه‌ته‌وه‌ییه، له جو‌غزیکه‌ی به‌رفراوانتری وه‌ک ئەده‌بی نووسراوه‌یی‌شدا، پله و ئاستی راسته‌قینه‌ی هه‌لکشان و پێشکه‌وتوو‌یی ئەده‌بی گه‌له‌که‌ی، له ئاقاری وێژه‌ی جیهانیدا ده‌ستنی‌شان و روون ده‌کاته‌وه. پێشتریش جه‌خت له سه‌ر ئەو راستیه‌ کردووه، که هه‌ر زمانیک هه‌تا به‌رهه‌می شاکار و داهینه‌رانه‌ی پتر پێ بخولقی، پێگه‌ی له گۆره‌پانی ئەده‌بی جیهانیدا زیده‌تر به‌رز ده‌بێته‌وه. گۆقاری رامان هه‌ر له قۆناغی هه‌وه‌لدا سامانیکی هزریه، که له به‌ستینی رۆژنامه‌گه‌ریدا ئەرکی پاراستنی زمانی کوردی، بو‌یرانه وه ئەستۆگرتووه. رامان له ماوه‌ی نزیکه‌ی بیست و دوو سال چالاکی به‌رده‌وامی خۆیدا، بێجگه له‌وه‌ی یه‌کیته‌ی فه‌رهه‌نگی و نه‌ته‌وه‌یی هه‌تانه‌ته ئاراوه، به‌چه‌شنیکه‌ی به‌رچاوی‌ش هه‌ولتی داوه به بلاو کردنه‌وه و له چاپدانی به‌رهه‌می ده‌سته هه‌وه‌ل و زانستیانه‌ی نووسه‌رانی کورد، ئەم گریمانیه‌ مسۆگه‌ر بکا که له نیو گۆقار و بلاقۆکه

یه کیچک له زهرووره ته کانی کۆمه لگه یه کی ئازاد و پیشکەوتوو و ئەو دیاردهیه به درێژایی میژوو، رۆلی بهرچاوی له وه خه بهر هیتان و روونکردنه وهی بییری جه ماوه ری خه لکی به تاک و کۆمه له وه هه بووه.

رامان بیجگه له خوێناندنی بیڕیکی نوێ و وه ری خستنی بزاقیکی پیشکەوتوو له به ستینی رۆژنامه وانی کوردیدا، ده رفه تیکی وه های بۆ زمانی کوردی پیک هیتاوه، که به پیکهاته شکاندن و ئەزمونی گۆڕینه وهی فیکری و خوێندنه وهی جیاوازی ده قی هونه ری، بیسته ده لاقه یه ک که کۆمه لی خه لکی کورد، له ویتوه ئالوگۆری ئەزمونیان هه بیته، ته نانه ت گه لیک ئەزمونی هاوبه ش به یه که وه پیک به یین. خالیکی گرنگی دیکه ی که شایانی ئاماژه پیکردنه، ئەوه یه که به ریتوه به رایه تی گۆفاری رامان، وێرای ئەوه ی ریزی بۆ پروا و به ره هه می هه موو نووسه ر و به رده نگیکی کورد داناوه، له هه مان حالیشدا رپی نه داوه ئەم گۆفاره بیسته مه بدانی تا قمگه راییی و خوێنشاندانی ده سته یه کی تایبه ت، که به وه ی کارل پۆیه ر: بیجگه له خوێناندن!! به ره یه کی دیکه یان له ئەده بیات نه بردوووه. ئاشکراتر بلتیم رپی نه داوه، له چه شنی ئەو کاره ساته ی که به سه ر گۆفاری سه ره (تاقانه یادگاره که ی شاعیری گه ل، مامۆستا هیمن) له رۆژه لاتی کوردستاندا هات، هه مدیسان دووپاته بیسته وه، به لکو وه ک دادوه ریکی بی لایه ن، به گرنگایه تی به خشین به بابه تگه لی ئەده بی و هونه ری و فه ره نگی، ئامانجی سه ره کی خوێ روون کردوو ته وه و وه ک مالی هه موو تاکیکی کورد، دانوستانی له گه ل نووسه راندا کردوووه. به بی بوونی رۆژنامه و گۆفار، هیچ ئالوگۆریک له نیو کۆمه لگه دا پیک نایه و هیچ بزاقیکی

ئهو تۆش هه ر نایه ته به ره هه م. خه باتی هزری و به رخۆدانی فه ره نگی، دوو دیارده ن که گه لی ئیمه له هه موو کاتیک زیاتر پیتویستی پیتیه تی. ئەگه ر ئیمه له و چاخه ی ئیستادا نه توانین به هیتری زانست و پینووس، به رگری له چاره نووس و شوناسی نه ته وه بی خویمان بکه یین، هیچ کات خه ونی ئینسانی و یه کسانیمان وه دی نایه. هه مووی ئەو راستییانه ش له هه نگاوی هه وه لدا و به شتوازیکی راسته وخۆ، پیتوه ندی به بوونی گۆفار و چالاکیی رۆژنامه گه ربیه وه هه یه. رامان به درێژایی ته مه نی خوێ و به چه شتیکی ماندوونه ناسانه، گه لیک نازاری به گیان کپوه ته وه و ریکه ی سه خت و ناهه مواری زۆر برپوه و له سه لماندنی شوناسی فه ره نگی و نه ته وه بییدا، پینگه یه کی بهرچاو و تایبه تی بۆ خوێ ته رخا ن کردوووه. گۆڕینه وه ی ئەزمونی فیکری نیوان پارچه کانی کوردستان، راستیه کی فه ره نگییه که له لایه ن گۆفاری (رامان) هه وه، به شتوازیکی فه رمی و بنه رته ی بوونی پی دراوه و وێرای سه لماندنی یه کگرتووی نه ته وه بی که هه قیقه تیکی میژووییه، گه لیک دیارده ی هاوبه شی دیکه ی هونه ری و کۆمه لایه تی، له لایه ن ئەم گۆفاره وه پارێزراون.

(رامان) زایه له یه ک له وشیا ری هزری و ئەقلانییه تی ئەده بییه و به لگه یه کی حاشا هه لنه گر بۆ پاراستنی مه زنی کوردیه، که له لاپه ره ی میژووی ئەده بی ئیمه دا ده مینیتیه وه و وه ک شانازییه کی نه ته وه بی سه یر ده کری.

